

Мемуари корови

КУПИТИ

Бернардо Ачаґа, справжнє ім'я якого — Хосе Ірасу Ґармендія, — талановитий баскський письменник, твори якого перекладено багатьма мовами. У книжці «Мемуари корови» головна героїня — Мо, чорна корова, яка попри приказку, що побутує: «Немає дурнішого створіння на світі за дурну корову», є достатньо розумною. У неї є внутрішній голос, який полюбляє їй дошкуляти, але водночас допомагає впоратися з тими проблемами, які постають на її життєвому шляху. Ця невпевнена тварина не пишається тим, що вона — корова, вона незадоволена своєю ідентичністю і воліла би бути котом чи конем. Незважаючи на своє переконання в тому, що такі створіння, як вона, ведуть монотонне життя, вона все ж, після спонуки свого внутрішнього голосу, вирішує написати мемуари, щоб залишити щось після себе в цьому світі. Мо починає переповідати свої спогади післявоєнного періоду, описуючи життя корів того часу. Розповідає про свої стосунки з дурними коровами, які думають лише про те, щоб поїсти й поспати; зі своєю подругою La Vache qui Rit, яка хоче бути більше, ніж просто коровою; про свій спільний досвід з французькою черницею Полін Бернардет. Цими мемуарами автор пропонує оригінальний погляд на життя. Буденні речі постають у цікавій несподіваній формі. Вустами корови Бернардо Ачаґа знайомить нас з історією, культурою, природою Країни Басків. Українському читачеві пропонується поринути у цей неповторний особливий світ, пройти цю подорож разом з персонажами, дивуватися і захоплюватися, переживати їхні емоції, відкривати для себе нові грані дійсності.

Бернардо Ачага

**МЕМУАРИ
КОРОВИ**

*Це видання було здійснене за підтримки
Баскського Інституту Ечепаре*

*La traducción de este libro ha sido subvencionada
por el Instituto Vasco Etxepare*

Анетти
ВИДВНИЦТВО
АНТОНЕНКО

Bernardo Atxaga

**Memorias
de una vaca**

Бернардо Ачага

Мемуари корови

---

*З іспанської переклав
Ярослав Губарев*

ВИДАВНИЦТВО АНЕТТИ АНТОНЕНКО
ЛЬВІВ

ББК 84(4 Ісп)

A97

Бернардо Ачаґа

МЕМУАРИ КОРОВИ

Роман

З іспанської переклав Ярослав Губарев

Перекладено за виданням:

EL BARCO DE VAPOR

Bernardo Atxaga

Memorias de una vaca

ISBN 84-348-4047-2

Original title: Memorias de una vaca

© Bernardo Atxaga / Ediciones SM, 1992

Ukrainian translation Copyright © 2016 by Anetta Antonenko Publishers

Ukrainian edition published by arrangement with Ediciones SM

All rights reserved.

Бернардо Ачаґа, справжнє ім'я якого — Хосе Ірасу Гармендія, — талановитий баскський письменник, твори якого перекладено багатьма мовами.

У книжці «Мемуари корови» головна героїня — Мо, чорна корова, яка попри приказку, що побутує: «Немає дурнішого створіння на світі за дурну корову», є достатньо розумною. У неї є внутрішній голос, який полюбляє їй дошкуляти, але водночас допомагає впоратися з тими проблемами, які постають на її життєвому шляху. Ця невпевнена тварина не пишається тим, що вона — корова, вона незадоволена своєю ідентичністю і воліла би бути котом чи конем.

Цими мемуарами автор пропонує оригінальний погляд на життя. Буденні речі постають у цікавій несподіваній формі. Вустами корови Бернардо Ачаґа знайомить нас з історією, культурою, природою Країни Басків.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

© Bernardo Atxaga / Ediciones SM, 1992

© Ярослав Губарев, український переклад, 2016

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2017

ISBN 978-617-7192-61-8

Глава 1

Спонука мого внутрішнього голосу, або як я вирішила написати ці мемуари корови.

Спогад про хуртовину

То була ніч блискавок і громовиць, і мене зрештою розбудили шум і гуркіт бурі.

— Послухай, голубонько, можливо, настав час? Може, це саме та мить, слухна й сприятлива? — запитав мене мій внутрішній голос. І негайно, навіть не давши мені перевести подих, остаточно приголомшив мене: ти ж не відмовишся від своєї солодкої мрії? Невже ти не скористаєшся цим прекрасним життєдайним світлом? Скажи мені коротко й щиро, можливо, настав час? Може, це саме та мить, слухна й сприятлива?

Мова мого внутрішнього голосу напрочуд квітчаста, повна вишуканих зворотів, тому він не говорить, як усі, називаючи траву «травою», а соломі «соломою»; як на нього, ми б мали називати траву не інакше, як «корисним продуктом харчування, створеним для нас матінкою землею», а соломі — «некорисним продуктом харчування, необхідним у тих випадках, коли доброї їжі обмаль або й зовсім немає». Авжеж, саме так мовить голос, який я слухаю в собі, тому щоразу, коли він хоче щось пояснити мені, більшість його сентенцій видаються надто мудрованими, а отже нудними, і доводиться набиратися терпіння, щоб витримати це й не заволати. Втім, волай — не волай, марно, бо голос одинаково нікуди не дінеться.

— Він нікуди не дінеться, бо він — наш Янгол-охоронець, — сказала мені якась, коли я ще була молодою, одна літня корова на ім'я Бідані. — Ти маєш радіти, що він у тобі є. Він буде твоїм найкращим другом у цьому

житті, й завжди розрадить тебе, коли ти почуватимешся самотньою. Ти не знаєш, на що зважитися, коли мушиш зробити вибір? Це пусте, слухай його, і він підкаже тобі кращий вихід. Тобі загрожуватиме страшна небезпека? Довірся йому, віддай своє життя в руки Янгола-охоронця — він виведе тебе на вірний шлях.

— Я маю довіритися йому? — запитала я в Бідані.

— Звичайно, — дещо зверхньо відповіла вона.

— Вибачте, але я не вірю жодному вашому слову.

Що я могла їй сказати? Вона, поза сумнівом, була не тільки старшою за мене, а й набагато довірливішою. Бо ще не народився той, хто б міг довести мені, що він — Янгол-охоронець, тож я волію не вірити в такі речі. Така вже в мене вдача: коли щось зрозуміло, коли, скажімо, переді мною кладуть оберемок грецького сіна й кажуть: «Це — грецьке сіно», я нахиляюсь, нюхаю його й тільки тоді погоджуюсь: «Так, це — грецьке сіно», я пересвідчилася в цьому; але коли немає жодних доказів, або коли доказ навіть не пахне, тоді я волію не вірити. Як мовиться:

А ти гадаєш, що таке життя?

Усьому вірити до самозабуття?

Даруйте, це не життя, це означає клеїти дурня й поводитися наче якась вівця.

— Ти не зрозуміла, — так само гордовито наполягала Бідані. — Янгол-охоронець не може пахнути нічим. Адже він янгол, і знаходиться всередині нас, наче такий собі дух, не займаючи певного місця.

— Ви мали би бути вівцею, — презирливо кинула я їй, і, розвернувшись, пішла геть.

А проте, хоч вірте — хоч ні, цей внутрішній голос завжди був у мені, тож урешті-решт я мусила визнати

цю реальність. Його можна було б назвати Янголом-охоронцем, Духом, Голосом, Сумлінням, або якось іще, — яке б ім'я він не мав, він завжди знаходився всередині мене.

— Як вас звати? — запитала я одного разу в голоса. Тоді я ще зверталась до нього з поштивістю, бо була надто молодою.

— Як хочеш, так і називай, голубонько. Щодо мене, роби все, як знаєш, я твій слуга.

І, до речі, мені ця служба до вподоби.

— Так, авжеж. Але скажіть, будь ласка, як вас звати?

— Даруй, голубонько, але я щойно пояснив тобі — я до твоїх послуг. Пані має дати ім'я своєму слугі.

— Який же ти занудний! — врешті-решт обурилась я. — Це просто нестерпно! Не знаю, янгол ти чи злий дух, як не знаю, для чого ти знаходишся всередині мене, зате я знаю, який ти, ще б пак! Ти з тих, хто завжди намагається наполягати на своєму! Ось ти який!

Він так мене тоді роздратував, що я вирішила називати цього Янгола-охоронця Занудою. І з того часу я його інакше й не називала: Зануда та й Зануда. Зануда, Зануда, Зануда.

— Не можна сказати, що це — найгарніше ім'я у світі, — почувла я того разу, — але воно й не найгірше, і не найнеприємніше.

Та хай там як, але спершу я не була поганой думки про того Зануду, що сидів у мені, і часом навіть погоджувалася з тими, хто говорив про нього щось добре. Іноді він здавався мені моїм найкращим другом, добрим товаришем у радісні хвилини й ще кращим — у гіркі, а коли він озивався до мене, я залюбки його слухала. Добре пам'ятаю, що трапилося в першу зиму мого життя. Тоді він справді був зі мною й повівся як справжній друг! Це сталося того дня, коли здійнялася хуртовина.

— Дивись, голубонько, йде сніг, — озвався він ізсереди-
дини. — Почався снігопад, а ми — досить далеко від
дому. Тобі варто спуститися з гори.

— Спуститися з гори? Що ти таке кажеш! — нахабно
відповіла я. А що вперше бачила сніг, то не усвідомлю-
вала небезпеки, яка крилася в сніжинках, що танули в
мене на спині. Тому я знову почала зосереджено скубти
траву — мушу сказати, що я обожаю коротеньку й
смачну траву високогір'я — мені ніколи не подобалась
прісна трава, якою вкриті луки.

Не знаю, скільки часу я їла отак травичку, не підво-
дячи голови, думаю, небагато. Може, з півгодини, а
може, й годину. Але сніг і далі падав, тож невдовзі я вже
не могла їсти. Я простягала писка в пошуках трави, а
натомість не могла вхопити нічого, крім грудочок льо-
ду. Рила землю так, як зазвичай це роблять кабани — я
сама це бачила, але марно — мене почало лихоманити.
Я роздратовано випросталася та обдивилася навкруги.
І тоді я справді злякалася. Побачений краєвид приго-
ломшував.

Чорна скеля, багато снігу й більш нічого. Полонина,
де я їла траву, стала білою; білою була й сусідня поло-
нина, і всі інші. А тієї стежки, якою я дряпалася вгору,
а тоді спускалася до своєї домівки, ніде не було видно.
Вона зникла у цій білині.

— Що відбувається? Як я тепер піду додому? — про-
мовила я, ступивши кілька кроків у бік чорної скелі. Я
опинилася у скрутному становищі.

Я заревіла, сподіваючись, що якась із моїх подруг
озветься з обори та вкаже мені дорогу додому, але тиша
проковтнула мій голос, як жаба муху, тож я замовкла.
Знову запала тиша, білів сніг, чорніла скеля. І за весь
цей час Зануда — ані пари з вуст. Йому вочевидь було
прикро через моє нещодавнє сперечання.

Білина залишалася білою, коли засяяла перша зірка, а тоді друга. І коли з'явилися третя, четверта й п'ята зірка. Невдовзі вигулькнув місяць, і краєвид дещо змінився — на ньому окреслилися тіні. Втім, білина однаково переважала. І там була я, наче та корова в прислів'ї:

Як у горах снігу вщерть — то корові вірна смерть.

Це я була тією коровою, і мене змагала туга. Де ж та стежка, що вела додому? Невже вона не з'явиться? Та ні, на це не було жодних сподівань.

— Гаразд! Ти нічого не хочеш мені сказати, Занудо? — вигукнула я нарешті. Адже мусила щось вдіяти, якось виплутатися з тієї халепи. Інакше померла б з переляку.

— Я скажу тобі дещо, але не те, що ти хочеш почути.

Він, поза сумнівом, гнівався на мене, бо навіть не назвав голубонькою. Гадаю, Зануда тоді також був зовсім юним, інакше він би не образився на ту мою дурну репліку. Зараз я можу й не таке йому сказати, а йому байдуже. Але, звичайно, тепер я завжди корюся йому й чиню так, як він хоче.

— Гаразд, кажи. Мені так усе набридло, що я вислухаю хоч би що ти казав, — відповіла я.

— Ти маєш вибачитись переді мною. Коли пішов сніг, я попросив тебе повернутися додому, але ти мене не послухала. Ти, звичайно, вільна у своїх вчинках, можеш робити, що тобі заманеться. Але ти не маєш права, голубонько, відповідати мені грубо, зухвало та нечемно. Ти не маєш на це права, голубонько. Чемність — перш за все.

Я глянула наліво й направо, глянула в бік чорної скелі та в протилежний бік, обдивилася навкруги: стежки й сліду не було. Гора стояла біла від снігу або чорна че-

рез нічну пільму, проміжних відтінків не було. Я почувалася дуже пригніченою та роздратованою.

— Вибач! — вигукнула я врешті-решт.

— Я тобі, звичайно, вибачаю, — мовив Зануда вельми делікатно, забувши про свою образу. І трохи згодом, зітхнувши, додав: — Дивись, де ми опинилися!

— Де? — похвавішала я. Саме це мені й кортіло взнати: де саме я знаходилася й куди мусила прямувати, щоб добутися додому. Але Зануда заговорив про інше:

— Ми в пустелі, голубонько. Саме так, з неба до нас поволі опустилася біла пустеля. Яка самотність! Яка безнадія! Тепер ми можемо осягнути власну нікчемність!

— Ясна річ, я ж корова! Чого можна очікувати від корови! Ми, корови, просто ніхто, — вигукнула я в пориві щирості. Бо насправді, бути коровою мені завжди здавалося чимось буденним. Як на мене, ми, корови, живемо безбарвним життям, без злетів і падінь, і, правду кажучи, хоч як це прикро, найбільше нагадуємо овець. Як у приказці:

Корова й віця блукають без кінця.

Звісно, Зануда має зовсім інше уявлення, він уважає, що нам, коровам, властива певна величність, і що інші види тварин значно поступаються нам. Того дня він спочатку суперечив мені, а потім — через хуртовину й спричинену нею самотність — склав такий собі панегірик на честь представниць нашого роду.

— Ти помиляєшся щодо корів, ти не повинна так недооцінювати себе, — мовив він.

— Можливо, — розважливо відповіла я.

— Звичайно, голубонько. Корова — неабияке створіння. Поміркуй над тим, що відбувається просто зараз.

Хто знаходиться тут, у цій крижаній пустелі, в цілковитій самотності? Тільки ти, моя люба. Інакше кажучи, тут знаходиться корова. Корова, а не кріт, приміром. Восени так, в осінньому теплі кроти добре працювали, роблячи підземні ходи тут і там, тоді вони були дуже жвавіми; але зараз, де вони? А хробаки? А мурахи? А інші комахи? Їх ніде немає, тому що вони повтікали; вони втекли всередину землі, якомога глибше, і хтозна, де зараз ці боягузи, можливо, в самому осерді землі. А що можемо сказати про тих, хто рухався, чи радше ковзав у траві, про різних змій та зміюк? Або про ящірок, що вистромляли голови з ущелин скелі? Вони всі повтікали й зараз сплять у своїх схованках. Навіть вищі види тварин також втекли. Як от птахи. Або білки, чи кабани, чи кури. Саме так, голубонько, повтікали геть усі, ти єдина, хто тут зараз є, ти — корова. Корова знає, що таке самотність, що таке відчай, і знаючи це, вона здатна опиратися мінливості життя. Справді, бути коровою — це так велично!

— Не буду сперечатися, — відповіла я, дивлячись на чорну скелю попереду. Мені здалося, що Зануда в чомусь правий, що це таки не абищо — спокійно стояти там, не відчуваючи страху.

Але одна справа — страх, і зовсім інша — нудьга; якщо з першим я давала собі раду, то з другою було складніше: я втомлювалася від цієї крижаної місцевості, а час спливав повільно, дуже повільно, страшенно повільно. Коли настане світанок? Коли день вкаже мені шлях додому? Я нічого не могла вдіяти й мусила змиритися. Ще й північ не запала, місяць і зорі залишалися на небі. Нарешті, з відвертим небажанням, тому що це зачіпало мою гордість, я звернулася до єдиного супутника, який у мене був.

— Скажи-но, Занудо, як ми звідси виберемося?

— На жаль, люба, я не можу всього тобі сказати. Якщо я так учиню, ти не навчишся покладатися на саму себе й перетворишся на таку ж примітивну тварину, як вівця. Чому б тобі трішки не подумати, голубонько? Якщо ти трішки подумаєш, одразу знайдеш дорогу додому.

Якби я не вскочила в таку халепу, мені б щось таки спало на думку. Але ситуація дратувала мене дедалі більше. Я намагалася збагнути, звідки і яким чином дісталася сюди, де моя домівка, де дорога, але мою голову стискало щось таке, що заважало знайти відповідь.

— Ти можеш бодай натякнути мені, друже? — спитала я тоді, хоча й зараз не розумію, як я могла таке спитати, як я могла отак загравати з ним, звертаючись до нього, як до друга. Ясна річ, я була зовсім молодою, і почувалася дуже пригніченою на тій горі, але хай там що, хоч як тут виправдовуйся, насправді я підлещувалася до нього. Що було — те було, і правду кажучи, якби я могла, сьогодні я б хвицнула себе в те місце, яке не прийнято називати. А проте Зануда не збирався поступатися.

— Ні, кажу тобі, ні. Маєш мотнути головою і змусити її працювати. Так, зараз ніч, і сніг сховав усі доріжки й стежки, але це не проблема для того, хто думає. Подумай, люба, і невдовзі опинишся вдома.

— Красно дякую! — вигукнула я, і, повалившись на сніг, утупилася в чорну скелю з видовженим верхів'ям. Трохи згодом я повернула голову й подивилася у протилежний бік. Але в такій позі я навіть не бачила скелі, тож вирішила повернути голову ще раз. Хоча було холодно, мене обсіпало жаром.

«Оце я підведуся й випорожнюсь, — подумала я. — Може, мені полегшає».

Та ба, виявилось, що я не хотіла, тож мусила й далі нудьгувати. Врешті-решт я витягнула шию і щосили заревіла:

— Ну, в чому справа?! В чому справа?! Чому я не боюсь?! Якби я боялася, то так би не нудьгувала!

— Це називається ревіти, голубонько, — озвався той, ізсередини мене. — І твій рев, можливо, вирішить твою проблему, бо його почує зграя вовків, що живе в цих місцях; вовки, мабуть, зараз дуже голодні й залюбки поласують твариною з таким ніжним м'ясом, як у тебе. Не дивно, якщо вони незабаром тут з'являться. Певна річ, вони вже біжать сюди. Звичайно, я знаю, що ти смілива, і що один вовк, або й два чи три з тобою не впросяться. Хвицнеш кожного раз, а тоді вдруге — та й потому. Але зваж, ідеться про цілу зграю, а це десь шістнадцять вовків. Звісно, це твоя справа, але я б на твоєму місці тікав. І притому чимдуж, навзаводи, одне слово, прожогом.

Що мав на увазі Зануда? Що це за байка про вовків? Вовки? Голодні вовки? Шістнадцять вовків? Які шістнадцять вовків? Звідки стільки вовків? По спині в мене пробігли мурахи, але я вирішила вчинити по-своєму й залишитись на тому ж місці. Моя гордість корови позбавляла мене вибору.

— Замовкни, Занудо! — відказала я. — Які там вовки, га? Та ще й у двадцятому столітті! Треба бути зовсім дурною, щоб вірити в подібні речі!

— Згоден, голубонько, двадцяте століття, або, якщо точніше, 1940 рік, але ми в Країні Басків, а в Країні Басків нещодавно була війна, точніше, громадянська війна 1936 року, і тепер тут багато голодних і нужденних, і мало хто доглядає за лісами. Ходять чутки, що тут повно вовків.

— Може, качок, а не вовків, — пожартувала я. А проте хвіст у мене тремтів. Вовки! Шістнадцять вовків! Шістнадцять голодних вовків! А я лише одна корова. Незвичайна корова, але ж корова.

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ